

НАУКА ЯК EPISTEME І НАУКА ЯК SCIENCE

С.Н. Ягодзінский, м. Київ, НАвУ

Будь-яка філософська, культурологічна, політологічна чи наукова система, наскільки б революційною й інноваційною вона не була, відповідає і цілком визначається параметрами суспільства, що її продукують. Користуючись філософською термінологією, історичні підходи до аналізу розвитку людства можна умовно розділити на ідеалістичні, матеріалістичні і дуалістичні. Тому, не дивлячись на домінування тієї чи іншої світоглядної орієнтації, мислителі завжди однозначно орієнтувалися на базисну, виходячи з якої розгортали онтологічні, гносеологічні й аксеологічні координати суспільства як цілого.

Спробуємо в цьому ракурсі проаналізувати постмодерне суспільство. Імовірно, мало хто заперечуватиме, що соціум кінця ХХ початку ХХІ ст., в основному, базується на матеріалістичних підставах, вершиною яких є наукова картина світу. Проте, як це не дивно, суспільство ще ніколи не було настільки близько до суб'єктивно-ідеалістичного осмислення дійсності, адже наука, технологія, інновація, не довівши власну об'єктивну сутність, зробили наше життя абсолютно залежними від них.

Так сучасний науковий, точніше *технократичний* (В.С. Степин), дискурс виробив, навіть в умовах тотального постмодернізму, чітку лінію діяльності – розробку і впровадження інноваційних технологій у товари широкого вжитку, метою яких виступає грошово-майнова цінність. А відповідно усе, що не змогло включитися в подібну “ціннісну” матрицю залишається за межами суспільства або стає його пасивним елементом. У ХІХ ст. К. Маркс, філософсько-політичні погляди якого так завзято критикували в пострадянський час, відзначав: „Спосіб виробництва матеріального життя обумовлює соціальний, політичний і духовний процеси взагалі. Не свідомість людей визначає буття, а навпаки – їхнє суспільне буття визначає їхню свідомість” (Маркс К. Полн. собр. соч. 2-е изд., Т. 13. – С. 7-8), вказуючи на діалектичну взаємодію і важливість як матеріальної так і духовної складової суспільства і наполягаючи на неприпустимості абсолютизації одного за рахунок іншого.

Однак, перехід до демократичної, плюралістично налаштованої *постнекласичної методологічної свідомості*, спровокував виникнення неочікуваного результату – відмови в праві на існування тим наукам, що користаються визначенням М. Фуко, не пройшли останній четвертий „*поріг формалізації*” (Фуко М. Археологія знання, 1996. – С. 185), оскільки не існує можливості їхнього впровадження в сферу матеріального виробництва.

Відповідно, стають зрозумілими докори представників технічних наук, щодо спроб філософського дискурсу (під який будемо розуміти все коло гуманітарного і соціального знання) відшукати своє місце в човні „необхідних” наук. Саме тому варто констатувати явище перетворення *креативної постмодерної людини* в безпосередню продуктивну силу, що живе для роботи, а працює для життя, залишаючись актуально відчуженою як від засобів виробництва, так і від знань, на підставі яких ці засоби були отримані.

Тому виникає нагальна потреба в широкому, глобальному переосмисленні співвідношення науки як засобу і людини як мети. *Відповідно, для гармонізації суспільних процесів повинні в унісон працювати і теоретичні, і гуманітарні науки, кожна виконуючи необхідну, проте лише разом – достатню функцію керування суспільством.* Адже, як відзначав К. Поппер у роботі „Відкрите суспільство і його вороги”, „Відкрите суспільство ... і демократія ... не можуть процвітати, якщо наука стає власністю винятково вузького кола фахівців”. Суспільство, що робить технології й інновації основним джерелом свого розвитку, ризикує стати над прірвою відчуження, незнання, а відповідно – віри і *скорення тим технологіям, що керують суспільством.*

З огляду на поставлені проблеми, необхідно змінити поняття науки, точніше – повернутися до вихідного значення цього слова – science, мета якої невіддільна від теоретичної обґрунтованості і філософської гнучкості. Адже, як писав А. Ейнштейн, “У даний час фізик змушений займатися філософськими проблемами значно частіше, ніж це приходилося робити фізикам попередніх поколінь. До цього фізиків змушують труднощі їхньої власної науки” (А. Ейнштейн, 1967. – С. 248).

Не слід забувати, що лише філософія робить предметом свого аналізу узагальнення результатів, які були отримані частковими науками. Ці узагальнені знання приводять до утвердження науково-філософських висновків, виходячи з яких філософія не тільки здатна сприймати вплив з боку часткових наук, але і впливати на їхній розвиток. Саме тому, сповідуючи установки мудрого Гете, а саме: “Від фізика не можна вимагати, щоб він був філософом; але він має бути знайомий з роботою філософа, щоб доводити феномени аж до філософської площини. Від філософа не можна вимагати, щоб він був фізиком, і проте його вплив на фізику і необхідний і бажаний. Для цього йому не потрібні подробиці, потрібно лише розуміння тих кінцевих пунктів, де ці подробиці сходяться” (И.В. Гете, 1964. – С. 369), необхідно розробити принципи об'єднання фундаментальних і прикладних, гуманітарних і теоретичних наук, знаходячи в них як фінансово вигідні, так і суспільно необхідні сторони. Подібний гуманістичний підхід, на нашу думку, може розглядатися як одна із форм взаємодії

об'єктивного і суб'єктивного, вигідного і корисного, духовного і матеріального, людського і технологічного. Вирішуючи ж поставлені контрверзи, не слід забувати, що результатом боротьби тези й антитези є їхня єдність у синтезі.